

УДК 330.322.3:334.716

ЕФЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Лінькова О.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Проаналізовано особливості та проблеми машинобудівних підприємств в Україні. Обґрунтовано актуальні напрямки підвищення ефективності їх діяльності. Запропоновано механізм реструктуризації, спрямований на використання потенціалу підприємства для адаптації до зовнішніх умов. Використання механізму реструктуризації передбачає невеликі промислові підприємства інтегровані глобальними ланцюжками створення вартості. Доведено необхідність інтегрованого зростання підприємств. Визначено напрямки для проведення подальших досліджень в галузі використання потенціалу розвитку промислових підприємств: розробка програм підготовки менеджерів, які поєднують кваліфікації ІТ та загального менеджменту; моделювання інформаційних потоків промислового підприємства та організаційних заходів щодо їх оптимізації; оцінка ефекту від використання інформаційних систем.

Ключеві слова: ефективність підприємства, стратегія розвитку, потенціал промислового підприємства, реструктуризація, децентралізація, інноваційна економіка, комбінована система управління, інформаційні системи, спеціалізація підприємств, аутсорсинг, глобальні ланцюжки створення вартості.

Із розвитком технології знання перетворюються у безпосередню виробничу силу суспільства. У постіндустріальному суспільстві темпи економічного зростання уповільнюються. Зростає роль державних структур в економічній діяльності бізнесу, оскільки ринок не забезпечує економічної рівноваги. Рушійною силою економіки стають наукові розробки, а до працюючих висувають вимоги – освіта, професіоналізм, здатність до навчання. Завдання інформаційної економіки на рівні промислового підприємства – розробка алгоритмів господарювання, спрямованих на отримання резервів розвитку із зовнішнього середовища та їх опрацювання для створення робочих місць. Виклики сучасності для України:

1) військовий конфлікт (ведення перемовин та укладення договорів);

2) децентралізація влади в країні (подолання корупції через регіональний контроль громадськістю використання державних коштів);

3) створення умов для економічного зростання (податкова реформа, залучення інвестицій, розвиток стратегічних галузей; вихід на нові ринки).

Реалізація основних завдань України відбувається в умовах:

- зростання рівня міграції населення;
- зміни цін на нафту;
- уповільнення темпів економічного зростання різних країн світу;
- соціальної незахищеності більшості верств населення.

Актуальна проблема в Україні – забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств за сучасних умов.

Мета дослідження – виявити вирішальні фактори функціонування економіки України та розробити стратегію розвитку національних промислових під-

приємств. Досягнення мети дослідження потребує вирішення завдань: аналізу передумов розвитку промислових підприємств, ситуаційного аналізу базових підприємств галузі, розробка алгоритмів господарювання, спрямованих на забезпечення розвитку.

Проблеми ефективності діяльності промислових підприємств активно досліджуються в останні роки: Раєвнев О.В. систематизує процес управління розвитком підприємства за допомогою механізму та моделей [1, с. 104]; Харрод Рой характеризує основні компоненти моделі економічної динаміки такі як зовнішню торгівлю, міжнародний рух капіталу [8, с. 104]; Ансоф І. не тільки ґрунтовно вивчає процес стратегічного управління, а й потенціал підприємства під впливом зміни оточуючого середовища [9, с. 176]; Майкл Е. Рейнор в останніх роботах робить висновок про важливість прийняття менеджерами рішення на користь розвитку, а не виживання підприємства та досліджує даний процес за сучасних умов у провідних компаніях розвинених країнах [10, с. 358]; Джон П. Коттер пропонує для підвищення ефективності підприємства використовувати комбіновану систему управління, яка дозволить реагувати на зміни у оточенні [11, с. 157].

Поряд з цим залишається *недостатньо розкритим питанням* урахування викликів сучасності для України в системі управління промисловим підприємством. Основні **проблеми** вирішення даного питання: використання на протязі тривалого часу застарілої системи управління господарюючими суб'єктами; технологічне відставання; кризовий стан економіки.

Методологія. Основні заходи щодо покращення умов економічного зростання на державному рівні:

- затвердження та ефективна реалізація стратегії розвитку України на базі регіональних проектів;

– посилення співпраці підприємців з контролюючими органами (створення нових робочих місць – податкові канікули для підприємства);

– національна безпека (територіальна цілісність, соціальна захищеність населення, енергетична незалежність, економічний розвиток).

Основні документи, які визначають розвиток України в 2016 році:

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [3] містить правові аспекти політичної та економічної співпраці (перша частина, розділ 4 передбачає врегулювання аспектів торгівлі, розділ 5 містить врегулювання економічного та галузевого співробітництва);

Поглиблена та всеосяжна угода про вільну торгівлю (Deep and Comprehensive Free Trade Area) між Україною та ЄС [4] діє з 1.01.2016 року;

– програми співпраці з Міжнародним валютним фондом;

коаліційна угода – має врегулювати основні позиції роботи Верховної ради України;

– стратегія президента «Україна-2020» [5] має чотири вектори: сталий розвиток країни; безпека держави, бізнесу та громадян; відповідальність і соціальна справедливість; гордість за Україну в Європі та світі;

– програма діяльності Кабінету Міністрів [6; 7] має 18 напрямків, з них 3 стосується прискорення економічного розвитку: державна інвестиційна політика (підвищення ефективності управління інвестиційними витратами, приватизація); розвиток підприємництва (скорочення дозвільних процедур, захист прав інвесторів, впровадження механізмів трансферу технологій); реформування фінансового сектора (лібералізація валютного регулювання, розвиток інструментів фондового ринку, створення сучасної біржової інфраструктури).

Аналіз робочих документів розвитку України свідчать про необхідність уточнення певних напрямків дій щодо економічної стабілізації в країні, а саме за рахунок підвищення ефективності діяльності промислових підприємств.

За світовим досвідом машинобудування є економічним та технологічним фундаментом інноваційної економіки. За оцінкою Всесвітнього банку (Worldbank.org) 44% світового машинобудування сконцентровано: в Китаї (14,8%); Німечції (14,6%); США (14,3%). Частина України в світовому виробництві техніки незначна. При цьому економіка України має індустріальний характер, що визначає стратегічний пріоритет розвитку країни за рахунок значного підвищення продуктивності праці саме в промисловому секторі та поступовий розвиток галузі послуг. Тому об'єктом дослідження обрано машинобудівні підприємства, які в Україні переважно мають стару структуру виробництва, що заважає міжнародній кооперації та інноваційному розвитку. За останні роки відбувається зростання витрат на заробітну плату, електроенергію, підвищення якості продукції, що зменшує конкурентоздатність національної машинобудівної продукції. Причини відставання

вітчизняного машинобудування: низький технологічний рівень виробничих процесів; недостатній рівень кваліфікації персоналу; низький рівень інформатизації підприємств. Головні резерви ефективності машинобудівних підприємств України: формування ефективної структури (реструктуризація на основі інтегрованих та диверсифікованих структур); впровадження інформаційних систем; зниження витрат на поставки, збут та транспортування; підвищення продуктивності праці за рахунок глобальних ланцюжків створення вартості (аутсорсинг основних, допоміжних та операцій з обслуговування). Реструктуризація передбачає: використання іноземних технологій для створення власних моделей (ефективних за критерієм ціна-якість, придатних для ремонту в Україні, розробка комплектуючих з правом власності в Україні); організація сумісних виробництв техніки в країнах Африки та Латинської Америки; організація продажу української техніки з використанням дилерських та сервісних центрів лідерів світового машинобудування. Такий шлях обрали: ПАТ "Український центральний НДІ технології машинобудування" (АТ "УКРЦНДІТМАШ"); авіаційний науково-технічний комплекс ім. О.К. Антонова; Київський авіаційний завод АВІАНТ, Запорізьке підприємство "Мотор-Січ", виробниче об'єднання "Південний машинобудівний завод".

Для реалізації завдання економічного зростання на рівні промислових підприємств за сучасних умов постають основні проблеми:

– пошуку та виходу на нові ринки збуту (світові стандарти);

– залучення інвестицій (національних та міжнародних);

– інноваційний розвиток виробництва (реалізація стратегії енергетичної безпеки виробництва, технологічне оновлення виробництва, інформатизація, соціальні програми захисту працюючих, диверсифікація діяльності підприємства).

Основним елементом підвищення ефективності вирішення завдань і держави і підприємств є їх плідна співпраця:

– з боку держави: прийняття законодавчих документів щодо врегулювання проблем бюджету України (накопичувальне пенсійне страхування, обов'язкове медичне страхування); залучення інвестицій; міжнародна допомога;

– з боку підприємства: реалізація інноваційних проектів (зокрема енергетичних та технологічних); соціальний захист працюючих; представництво країни на міжнародному рівні.

Процес забезпечення ефективної діяльності промислового підприємства потребує:

– попередньої оцінки товару і ринків збуту;

– аналізу потенціалу підприємства і новітніх технологій виробництва та управління;

– розробки стратегії розвитку;

– впровадження організаційних заходів щодо реалізації стратегії розвитку.

Складові стратегії розвитку промислового підприємства:

- укладення угод з міжнародними партнерами;
- технологічне оновлення виробничого процесу;
- автоматизація процесу управління;
- реалізація проектів із забезпечення енергетичної ефективності;
- підвищення якості товару та виробництва;
- впровадження інформаційних технологій;
- навчання персоналу;
- реалізація програми соціальної підтримки працюючих.

Розвиток машинобудування країни потребує технічного переозброєння, реконструкції, спеціалізації підприємств. Кожне машинобудівне підприємство в Україні обирає стратегію розвитку з основних варіантів:

- роботи на давальницькій сировині;
- об'єднання з міжнародними компаніями;
- створення нових невеликих промислових підприємств для випуску товарів машинобудівного призначення.

Кожен варіант розвитку має переваги та недоліки. Так, давальницька сировина дає можливість заробити кошти в поточний момент часу при цьому знищує можливість довгострокового зростання. Об'єднання з міжнародними компаніями надає доступ до новітніх виробничих технологій, при цьому промислове підприємство втрачає право власності. Створення нових невеликих промислових підприємств для випуску товарів машинобудівного призначення дозволяє залучити інвестиції на вигідних умовах, запровадити інноваційні технології у виробництво при цьому ускладнюється конкурентна боротьба з крупним бізнесом як в країні так і за її межами.

Проаналізувавши три базові альтернативи для промислового підприємства можна підсумувати, що третій варіант є пріоритетним для поточної ситуації в країні. Результат стратегії подібнення промислового бізнесу залежить від політики податкової підтримки. Ефективні програми підтримки про-

мислових підприємств (світовий досвід): податкові канікули після створення нового підприємства; зменшення податку на прибуток підприємств, які реалізували інноваційні проекти (енергозбереження, автоматизація виробництва).

Вивчаючи досвід розвинених країн для України є корисною система контролю над крупною власністю (поєднує декілька контролерів: менеджери великих підприємств; регулюючі органи – податківці, аудиторі; місцеві органи влади; інституційні інвестори; активні дрібні інвестори; профспілки).

Головними напрямками для проведення подальших досліджень в галузі ефективної діяльності підприємств за сучасних умов є розробка алгоритмів реалізації інноваційних бізнес проектів залежно від терміну окупності, початкових інвестицій та можливостей їх залучення.

Висновки та обґрунтування наукових результатів дослідження. За умов господарювання промислових підприємств у нестабільному політичному та економічному середовищі ефективність реалізації стратегії розвитку залежить від своєчасних програм взаємодії держави та господарюючих суб'єктів. Основні пункти програм: нульове оподаткування промислових підприємств, які впровадили нові проекти з енергозбереження; поширення практики використання інформаційних технологій; пільгове оподаткування експортерів промислової продукції. Розширення програм взаємодії держави з промисловими підприємствами дозволить: підвищити рівень енергетичної незалежності країни; покращити соціальну захищеність населення, підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки.

Головними напрямками для проведення подальших досліджень в галузі використання потенціалу розвитку промислових підприємств є: розробка програм підготовки менеджерів, які поєднують кваліфікації ІТ та загального менеджменту; моделювання інформаційних потоків промислового підприємства та організаційних заходів щодо їх оптимізації; оцінка ефекту від використання інформаційних систем.

Література:

1. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : Монографія / О.В. Раєвнева– Х. : ВД „ІНЖЕК”, 2006. – 496 с.
2. Електронний ресурс: http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/prom.htm
3. Електронний ресурс :http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011
4. Електронний ресурс: https://uk.wikipedia.org/wiki/Угода_про_зону_вільної_торгівлі_між_Україною_та_ЄС#cite_note-1
5. Електронний ресурс: https://uk.wikipedia.org/wiki/Стратегія_сталого_розвитку_«Україна-2020»
6. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-14>.
7. <https://www.rbc.ua/ukr/analytics/prodolzhayut-obeshchat-predlagaet-ukraine-1460996956.html>
8. Харрод Рой. Теория экономической динамики : пер. с англ. / Под ред. В.Г. Гребенникова. / Рой Харрод. – М. : ЦЭМИ РАН, – 2008. – 210 с.
9. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика. –1989. – 312 с.
10. Майкл Е. Рейнор Стратегический парадокс / Майкл Е. Рейнор – М. : ЮРАЙТ. – 2016. – 400 с.
11. Джон П. Коттер Ускорение перемен / Джон П. Коттер – М. : ЮРАЙТ. – 2016. – 256 с.

ЭФФЕКТИВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Линькова Е.Ю.

*кандидат экономических наук, доцент,
Национальный технический университет
«Харьковский политехнический институт»*

Проанализировано особенности и проблемы машиностроительных предприятий в Украине. Обоснованы актуальные направления повышения эффективности их деятельности. Предложен механизм реструктуризации, направленный на использование потенциала предприятия для адаптации к внешним условиям. Использование механизма реструктуризации предусматривает небольшие предприятия, интегрированные глобальными цепочками создания стоимости. Доказана необходимость интегрированного роста предприятий. Определены направления для проведения дальнейших исследований в отрасли использования потенциала развития промышленных предприятий: разработка программ подготовки менеджеров, которые соединят квалификацию IT и общего менеджмента; моделирование информационных потоков промышленного предприятия и организационных мероприятий по их оптимизации; оценка эффекта от использования информационных систем.

Ключевые слова: эффективность предприятий; стратегия развития, потенциал промышленного предприятия, реструктуризация, децентрализация, инновационная экономика, комбинированная система управления, информационные системы, специализация предприятий, аутсорсинг, глобальные цепочки создания стоимости.

EFFECTIVE OPERATION COMPANIES BY CURRENT CONDITIONS

Linkova E. Y.

*Ph.D. in Economics, Associate Professor,
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"*

It analyzed the characteristics and problems of engineering companies in Ukraine. It grounded the urgency of ways to improve their effective operation. It proposed a restructuring mechanism, aimed at the use of the enterprise capacity to adapt to environmental conditions. Using the restructuring mechanism provides small businesses, an integrated global value chains. It proved the necessity of the integrated growth of enterprises. Identified the directions for further research in the field of using the potential development of industrial enterprises: design of training programs for managers who combine IT skills and general management; modeling of information flows of industrial enterprise and organizational measures for their optimization; evaluate of the effect from using of information systems.

Keywords: effectiveness of enterprise, development strategy, the potential of industrial enterprise, restructuring, decentralization, innovative economy, combined management system, information systems, specialized companies, outsourcing, creating global value chains.